

PAMATNOLĪGUMS
PAR PARTNERĪBU UN SADARBĪBU
STARP EIROPAS SAVIENĪBU UN
TĀS DALĪBVALSTĪM, NO VIENAS PUSES,
UN FILIPĪNU REPUBLIKU, NO OTRAS PUSES

EIROPAS SAVIENĪBA, turpmāk "Savienība",

un

BEĻĢIJAS KARALISTE,

BULGĀRIJAS REPUBLIKA,

ČEHIJAS REPUBLIKA,

DĀNIJAS KARALISTE,

VĀCIJAS FEDERATĪVĀ REPUBLIKA,

IGAUNIJAS REPUBLIKA,

ĪRIJA,

GRIEĶIJAS REPUBLIKA,

SPĀNIJAS KARALISTE,

FRANCIJAS REPUBLIKA,

ITĀLIJAS REPUBLIKA,

KIPRAS REPUBLIKA,

LATVIJAS REPUBLIKA,

LIETUVAS REPUBLIKA,

LUKSEMBURGAS LIELHERCOGISTE,

UNGĀRIJAS REPUBLIKA,

MALTA,

NĪDERLANDES KARALISTE,

AUSTRIJAS REPUBLIKA,

POLIJAS REPUBLIKA,

PORTUGĀLES REPUBLIKA,

RUMĀNIJA,

SLOVĒNIJAS REPUBLIKA,

SLOVĀKIJAS REPUBLIKA,

SOMIJAS REPUBLIKA,

ZVIEDRIJAS KARALISTE,

LIELBRITĀNIJAS UN ZIEMEĻĪRIJAS APVIENOTĀ KARALISTE,

Līguma par Eiropas Savienību Līgumslēdzējas puses, turpmāk "dalībvalstis",

no vienas puses, un

FILIPĪNU REPUBLIKA, turpmāk "Filipīnas",

no otras puses,

turpmāk kopā "Puses",

ŅEMOT VĒRĀ tradicionālās draudzības saiknes starp Pusēm un ciešās vēsturiskās, politiskās un ekonomiskās saites, kas tās vieno,

TĀ KĀ Puses par īpaši nozīmīgu uzskata to abpusējo attiecību visaptverošo būtību,

TĀ KĀ Puses uzskata, kas šis nolīgums ir daļa no to attiecībām plašākā nozīmē, kuras cita starpā veido līgumi, kurās ir iesaistītas abas Puses,

VĒLREIZ APLIECINOT Pušu apņēmību ievērot demokrātijas principus un cilvēktiesības, kuras formulētas Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā un citos atbilstīgos starptautiskos juridiskos instrumentos, kuri attiecas uz cilvēktiesībām un kuros tās ir līgumslēdzējas puses,

VĒLREIZ APLIECINOT uzticību tiesiskuma un labas pārvaldības principam, kā arī vēlmi veicināt savu tautu ekonomisko un sociālo attīstību,

VĒLREIZ APLIECINOT vĒlmi veicināt sadarbību starptautiskas stabilitātes, tiesiskuma un drošības uzlabošanai, lai sekmētu ilgtspējīgu sociālo un ekonomisko attīstību, izskaustu nabadzību un sasniegtu Tūkstošgades attīstības mērķus,

TĀ KĀ Puses uzskata terorismu par draudu pasaules drošībai un vēlas pastiprināt savstarpējo dialogu un sadarbību cīņā pret terorismu, pilnībā ņemot vērā ANO 2006. gada Vispārējo terorisma apkarošanas stratēģiju un atbilstīgus ANO Drošības padomes (ANO DP) instrumentus, jo īpaši ANO DP Rezolūcijas 1373, 1267, 1822 un 1904,

PAUŽOT pilnīgu apņemšanos novērst un apkarot terorismu visās tā izpausmēs un izveidot iedarbīgus starptautiskus instrumentus, lai to izskaustu,

TĀ KĀ Puses atkārtoti apstiprina, ka efektīviem terorisma apkarošanas pasākumiem un cilvēktiesību aizsardzībai būtu vienam otrs savstarpēji jāpapildina un jāstiprina,

ATZĪSTOT, ka ir jāstiprina un jāsekmē sadarbība nelikumīgu narkotiku lietošanas un tirdzniecības apkarošanā, ņemot vērā šādu darbību radītos draudus starptautiskajam mieram, drošībai, stabilitātei un ekonomiskajai izaugsmei,

ATZĪSTOT, ka smagākie starptautiskas nozīmes noziegumi saistībā ar starptautiskām humanitārām tiesībām, genocīds un citi noziegumi pret cilvēci nedrīkstētu palikt nesodīti un ka starptautiskā miera un tiesiskuma sekmēšanai būtu jānodrošina efektīva saukšana pie atbildības par šādiem noziegumiem,

TĀ KĀ Pusēm ir kopīgs viedoklis, ka masu iznīcināšanas ieroču un ieroču nogādes līdzekļu izplatīšana izraisa nopietnus draudus starptautiskajai drošībai, un tās vēlas stiprināt dialogu un sadarbību šajā jomā. Vienprātīgi pieņemtā ANO DP Rezolūcijā 1540 ir uzsvērtas visas starptautiskās sabiedrības apņēmība cīnīties pret masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanu,

ATZĪSTOT, ka kājnieku un vieglo ieroču, tostarp to munīcijas, nelikumīga tirdzniecība, slikta apsaimniekošana, neatbilstīga krājumu aizsardzība un nekontrolēta izplatība joprojām būtiski apdraud starptautisko mieru, drošību un attīstību,

ATZĪSTOT, cik nozīmīgs ir 1980. gada 7. martā noslēgtais sadarbības nolīgums starp Eiropas Ekonomikas kopienu un Dienvidaustrumāzijas valstu asociācijas dalībvalstīm, kā arī tā turpmākie pievienošanās protokoli,

ATZĪSTOT, cik svarīgi ir stiprināt pašreizējās Pušu attiecības, lai uzlabotu to savstarpējo sadarbību, kā arī kopējo vēlmi stiprināt, padziļināt un dažādēt attiecības abas Puses interesējošās jomās, pamatojoties uz vienlīdzību, diskriminācijas aizliegumu, saudzību pret dabisku vidi un abpusēju izdevīgumu;

ATZĪSTOT, cik nozīmīgs ir Dienvidaustrumāzijas valstu asociācijas (*ASEAN*) un Eiropas Savienības dialogs un sadarbība,

PAUŽOT pilnu apņemšanos sekmēt ilgtspējīgu attīstību, tostarp dabas aizsardzību un efektīvu sadarbību cīņā pret klimata pārmaiņām,

UZSVEROT to, kāda nozīme ir plašākai sadarbībai tiesiskuma un drošības jomā,

ATZĪSTOT apņemšanos veidot kompleksu dialogu un sadarbību migrācijas un attīstības sekmēšanai, kā arī apņemšanos efektīvi atbalstīt un ieviest starptautiski atzītus darba un sociālos standartus,

IEVĒROJOT, ka šā nolīguma noteikumi, uz ko attiecas Līguma par Eiropas Savienības darbību III daļas V sadaļa, Apvienotajai Karalistei un Īrijai ir saistoši kā atsevišķām Līgumslēdzējām pusēm vai, citā gadījumā, kā Eiropas Savienības daļai saskaņā ar Protokolu par Apvienotās Karalistes un Īrijas nostāju saistībā ar brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kas pievienots Līgumam par Eiropas Savienību un Līgumam par Eiropas Savienības darbību. Tas pats attiecas uz Dāniju saskaņā ar Protokolu par Dānijas nostāju, kas pievienots minētajiem līgumiem,

ATZĪSTOT, kādu nozīmi Puses piešķir principiem un noteikumiem, kas reglamentē starptautisko tirdzniecību, kuri jo īpaši iekļauti Līgumā par Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) izveidošanu, kā arī tam, ka šie principi un noteikumi jāpiemēro pārskatāmi un bez diskriminācijas,

APSTIPRINOT savu vēlmi saskaņā ar reģionālā līmenī veiktiem pasākumiem sekmēt Pušu sadarbību, kas balstīta uz kopīgām vērtībām un abpusēju izdevīgumu,

IR VIENOJUŠĀS PAR TURPMĀKO.

I SADAĻA

BŪTĪBA UN DARBĪBAS JOMA

1. PANTS

Vispārīgi principi

1. Demokrātijas principu un cilvēktiesību ievērošana, kā noteikts Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā un citos atbilstīgos starptautiskos cilvēktiesību dokumentos, kuros Puses ir līgumslēdzējas puses, kā arī tiesiskuma principa ievērošana ir abu Pušu iekšpolitikas un starptautiskās politikas pamatā un ir būtiska šā nolīguma sastāvdaļa.
2. Puses apstiprina tām kopīgās vērtības, kas izklāstītas Apvienoto Nāciju Organizācijas statūtos.
3. Puses apstiprina apņemšanos sekmēt ilgtspējīgu attīstību, sadarboties, lai risinātu ar klimata pārmaiņām saistītos jautājumus un dot savu ieguldījumu starptautiski atzītu mērķu sasniegšanai attīstības jomā, tostarp Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai.
4. Puses atkārtoti apstiprina savu atbalstu labas pārvaldes principam.
5. Puses ir vienprātis, ka sadarbība saskaņā ar šo nolīgumu notiks saskaņā ar to attiecīgajiem valsts normatīvajiem aktiem.

2. PANTS

Sadarbības mērķi

Lai stiprinātu divpusējās attiecības, Puses apņemas uzturēt kompleksu dialogu un sekmēt turpmāku savstarpēju sadarbību visās abpusēju interešu jomās saskaņā ar šo nolīgumu. Puses jo īpaši tiecas:

- a) izveidot sadarbību politiskos, sociālos un ekonomikas jautājumos visos attiecīgos starptautiskos forumos un organizācijās,
- b) izveidot sadarbību terorisma un starptautiskas noziedzības apkarošanas jomā,
- c) izveidot sadarbību cilvēktiesību jomā un dialogu saistībā ar starptautiskas nozīmes smagu noziegumu apkarošanu,
- d) izveidot sadarbību, lai apkarotu masu iznīcināšanas, kājnieku un vieglo ieroču izplatīšanu un lai sekmētu miera procesus un konfliktu novēršanu,
- e) izveidot sadarbību visās ar tirdzniecību un investīcijām saistītās jomās, kurās pastāv abpusēja ieinteresētība, lai veicinātu tirdzniecības un investīciju plūsmu veidā, kas atbilst PTO principiem un pašreizējām un turpmākām ES un *ASEAN* reģionālām iniciatīvām,

- f) izveidot sadarbību tieslietu un drošības jomā, tostarp saistībā ar tiesisko sadarbību, nelikumīgām narkotiskām vielām, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, organizētas noziedzības un korupcijas apkarošanu, datu aizsardzību un bēgļiem un iekšzemē pārvietotām personām,
- g) izveidot sadarbību migrācijas un jūras darbaspēka jomā,
- h) izveidot sadarbību visās pārējās nozarēs, kurās pastāv abpusēja ieinteresētība, īpaši nodarbinātības un sociālo lietu, attīstības sadarbības, ekonomikas politikas, finanšu pakalpojumu, labas nodokļu pārvaldības, rūpniecības politikas un mazo un vidējo uzņēmumu, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (IKT), audiovizuālā, mediju un multivides, zinātnes un tehnoloģiju, transporta, tūrisma, izglītības, kultūras, kultūru un reliģiju dialoga, enerģētikas, vides un dabas resursu, tostarp klimata pārmaiņu, lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības, reģionālās attīstības, veselības, statistikas, katastrofu risku pārvaldības (*DRM*) un valsts pārvaldes jomā;
- i) sekmēt Pušu dalību apakšreģionālās un reģionālās sadarbības programmās, kurās var piedalīties otra Puse;
- j) palielināt Filipīnu un Eiropas Savienības ietekmi un uzlabot to reputāciju;
- k) veicināt savstarpēju izpratni starp iedzīvotājiem un efektīvu dialogu un sadarbību ar organizētu pilsonisko sabiedrību.

3. PANTS

Sadarbība reģionālās un starptautiskās organizācijās

Puses turpinās viedokļu apmaiņu un sadarbību reģionālos un starptautiskos forumos un organizācijās, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijā un attiecīgās ANO aģentūrās un struktūrās, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konferencē (*UNCTAD*), *ASEAN* un ES dialogā, *ASEAN* Reģionālajā forumā (*ARF*), Āzijas un Eiropas sanāksmē (*ASEM*), PTO, Starptautiskajā Migrācijas organizācijā (*IMO*) un Pasaules intelektuālā īpašuma organizācijā (*WIPO*).

4. PANTS

Reģionālā un divpusējā sadarbība

Katrā dialoga un sadarbības jomā atbilstīgi šim nolīgumam abas Puses, uzsverot jautājumus, uz ko attiecas ES un Filipīnu sadarbība, pēc savstarpējas vienošanās var sadarboties arī ar reģionāla līmeņa darbībām vai arī apvienojot abus formātus, ņemot vērā reģionālo lēmumu pieņemšanas procesu un attiecīgo reģionālo iedalījumu. Šajā saistībā, izvēloties atbilstīgo formātu, Puses centīsies palielināt visu ieinteresēto personu ietekmi un paplašināt to iesaistīšanos, vienlaikus pēc iespējas efektīvāk izmantojot pieejamos resursus un nodrošinot citu darbību saskaņotību.

II SADAĻA

POLITISKAIS DIALOGS UN SADARBĪBA

5. PANTS

Miera process un konfliktu novēršana

Puses vienojas turpināt sadarbību, lai sekmētu konfliktu novēršanu un miera kultūras izplatību, tostarp iesaistoties miera aizstāvēšanas un izglītības programmās.

6. PANTS

Sadarbība cilvēktiesību jomā

1. Puses vienojas sadarboties, lai sekmētu visu cilvēktiesību ievērošanu un efektīvu aizsardzību, tostarp izmantojot starptautiskos cilvēktiesību instrumentus, kuriem tās ir puses.
2. Šāda sadarbība notiks ar darbībām, par kurām Puses ir savstarpēji vienojušās, *inter alia* ar šādām darbībām:
 - a) atbalstot valstu rīcības plānu izstrādi un īstenošanu cilvēktiesību jomā,
 - b) sekmējot informētību par cilvēktiesībām un izglītību cilvēktiesību jomā,

- c) stiprinot valsts iestādes, kas saistītas ar cilvēktiesībām,
- d) pēc iespējas sniedzot palīdzību, lai sekmētu reģionālo, ar cilvēktiesībām saistīto iestāžu darbu,
- e) izveidojot starp Pusēm nozīmīgu dialogu cilvēktiesību jomā un
- f) sadarbojoties Apvienoto Nāciju Organizācijas iestādēs, kuras ir saistītas ar cilvēktiesībām.

7. PANTS

Smagi starptautiskas nozīmes noziegumi

1. Puses atzīst, ka vissmagākajiem noziegumiem starptautisko humāno tiesību jomā, genocīdam un citiem noziegumiem pret cilvēci nevajadzētu palikt nesodītiem un ka būtu jānodrošina saukšana pie atbildības par šādiem noziegumiem, veicot pasākumus attiecīgi valsts vai starptautiskā līmenī, tostarp tos izskatot Starptautiskajā krimināltiesā saskaņā ar Pušu attiecīgajiem tiesību aktiem.
2. Puses vienojas uzturēt labvēlīgu dialogu par vispārēju pievienošanos Starptautiskās krimināltiesas Romas statūtiem saskaņā ar to attiecīgajiem tiesību aktiem, tostarp sniedzot palīdzību spēju palielināšanā.

8. PANTS

Masu iznīcināšanas ieroču un to nogādes līdzekļu izplatīšanas apkarošana

1. Puses uzskata, ka masu iznīcināšanas ieroču un to nogādes līdzekļu izplatīšana valstīm vai nevalstiskiem spēkiem, kuru īsteno valstis un nevalstiski spēki, ir viens no visnopietnākajiem draudiem starptautiskajai stabilitātei un drošībai.
2. Tādēļ Puses vienojas sadarboties un dot savu ieguldījumu cīņā pret masu iznīcināšanas ieroču un to nogādes līdzekļu izplatīšanu, pilnībā ievērojot un valstī īstenojot savas saistības, kas izriet no starptautiskiem līgumiem atbrūošanās un neizplatīšanas jomā, kā arī citām starptautiskām saistībām, piemēram, no ANO DP Rezolūcijas 1540. Puses vienojas, ka šis noteikums ir šā nolīguma būtisks elements.
3. Turklāt Puses vienojas:
 - a) veikt atbilstīgus pasākumus, lai parakstītu un, pilnībā ievērojot Pušu ratifikācijas procedūras, censtos ratificēt citus attiecīgus starptautiskus instrumentus, tostarp attiecīgās ANO DP rezolūcijas, vai attiecīgi pievienoties šādiem instrumentiem un īstenot Pušu attiecīgās saistības, kas no tiem izriet;
 - b) izveidot efektīvu valsts eksporta kontroles sistēmu, ar kuras palīdzību pārrauga ar masu iznīcināšanas ieročiem saistītu eksportu un tranzītu, tostarp veic divējāda lietojuma tehnoloģiju tiešā izmantojuma kontroli saistībā ar masu iznīcināšanas ieročiem, un kurā ir noteiktas efektīvas sankcijas par eksporta kontroles pārkāpumiem.

Puses atzīst, ka eksporta kontroles īstenošana nebūtu jākavē starptautisko sadarbību saistībā ar materiāliem, aprīkojumu un tehnoloģijām, kas paredzētas miermīlīgiem nolūkiem, tomēr miermīlīgas izmantošanas mērķus nebūtu jāizmanto kā aizsegu masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanai.

4. Puses vienojas veidot regulāru politisku dialogu, ar kuru minētos elementus papildinās un konsolidēs. Puses var arī veikt darbības, lai veidotu dialogu reģionālā līmenī.

9. PANTS

Kājnietu un vieglo ieroču

1. Puses atzīst, ka nelikumīga tirdzniecība ar kājnietu un vieglajiem ieročiem (VIKI), tostarp to munīciju, kā arī to pārlika uzkrāšana, slikta apsaimniekošana, krājumu neatbilstīga aizsardzība un nekontrolēta izplatība joprojām būtiski apdraud mieru un starptautisko drošību.

2. Puses vienojas ievērot un pilnā apjomā pildīt savas saistības attiecībā uz pienākumu apkarot VIKI nelikumīgu tirdzniecību visās tās izpausmēs, kā noteikts spēkā esošos starptautiskos nolīgumos un ANO DP rezolūcijās, kā arī savas saistības saskaņā ar citiem starptautiskiem instrumentiem, kas piemērojami šajā jomā, piemēram, ANO Rīcības programmu, lai novērstu, apkarotu un izskaustu kājnietu ieroču un vieglo ieroču nelikumīgu tirdzniecību visos tās aspektos.

3. Puses apņemas izveidot regulāru politisku dialogu, lai apmainītos ar viedokli un informāciju un veidotu kopīgu izpratni par jautājumiem un problēmām saistībā ar VIKI nelikumīgu tirdzniecību un lai uzlabotu Pušu spējas novērst, apkarot un izskaust šādu tirdzniecību.

10. PANTS

Sadarbība terorisma apkarošanas jomā

1. Puses atkārtoti apstiprina terorisma novēršanas un apkarošanas nozīmi saskaņā ar to attiecīgajiem tiesību aktiem un noteikumiem, un ņemot vērā tiesiskumu, starptautiskos tiesību aktus, jo īpaši ANO Statūtus un attiecīgas ANO DP rezolūcijas, tiesību aktus cilvēktiesību jomā, tiesību aktus par bēgļiem un starptautiskās humānās tiesības un starptautiskas konvencijas, kurām tās ir pievienojušās, ANO Vispārējo terorisma apkarošanas stratēģiju, kas ir ietverta ANO Ģenerālās asamblejas 2006. gada 8. septembra Rezolūcijā 60/28, kā arī ES un *ASEAN* 2003. gada 28. janvāra kopīgo deklarāciju par sadarbību terorisma apkarošanas jomā.

2. Šajā nolūkā Puses vienojas sadarboties:

- a) veicinot attiecīgu ANO DP rezolūciju, piemēram, Rezolūcijas 1373, 1267, 1822 un 1904, kā arī attiecīgo starptautisko konvenciju un instrumentu īstenošanu,
- b) veicinot sadarbību starp ANO dalībvalstīm, lai efektīvi īstenotu ANO Vispārējo terorisma apkarošanas stratēģiju,

- c) apmainoties ar informāciju un stiprinot tiesībaizsardzības iestāžu sadarbību un savstarpējo koordināciju ar pastāvošo Interpola valstu centrālo biroju starpniecību, izmantojot Interpola globālo policijas sakaru sistēmu I-24/7,
- d) saskaņā ar starptautiskiem un attiecīgās valsts tiesību aktiem apmainoties ar informāciju par teroristu grupām un to atbalsta tīkliem,
- e) apmainoties ar viedokļiem par līdzekļiem un metodēm, kas izmantojamas terorisma apkarošanā, tostarp tehniskajās jomās un apmācībās, un daloties pieredzē par terorisma apkarošanu un radikālisma mazināšanu,
- f) sadarbojoties, lai padziļinātu starptautisko konsensu par terorisma un terorisma finansēšanas apkarošanu, un rīkojoties, lai ātrāk tiktu panākta vienošanās par visaptverošu konvenciju par starptautisko terorismu, tādējādi papildinot jau esošo ANO pretterorisma instrumentu klāstu,
- g) apmainoties ar paraugpraksi attiecībā uz cilvēktiesību aizsardzību terorisma apkarošanā,
- h) veicinot pretterorisma pasākumu īstenošanu un padziļinātu sadarbību terorisma apkarošanas jomā *ASEM* un *ES* un *ASEAN* kontekstā.

11. PANTS

Sadarbība valsts pārvaldes jomā

Puses vienojas sadarboties, lai sekmētu spēju palielināšanu valsts pārvaldes jomā. Sadarbība šajā jomā var būt viedokļu apmaiņa par paraugpraksi saistībā ar pārvaldes metodēm, pakalpojumu sniegšanu, institucionālo spēju stiprināšanu un pārredzamības jautājumiem.

III SADAĻA

TIRDZNICĪBA UN INVESTĪCIJAS

12. PANTS

Vispārīgi principi

1. Puses iesaistās dialogā par jautājumiem, kas saistīti ar divpusēju un daudzpusēju tirdzniecību, lai stiprinātu divpusējas tirdzniecības attiecības un palielinātu daudzpusējas tirdzniecības sistēmas nozīmi izaugsmes un attīstības veicināšanā.

2. Puses apņemas veicināt savstarpējas tirdzniecības attīstību un dažādošanu pēc iespējas augstākā līmenī un savstarpēji izdevīgā veidā. Tās apņemas panākt labākus apstākļus piekļuvei tirgum, tiecoties likvidēt šķēršļus tirdzniecībai, jo īpaši ar tarifiem nesaistītus šķēršļus, un veicot pasākumus, lai uzlabotu pārredzamību, ņemot vērā starptautisko organizāciju veikumu šajā jomā.
3. Atzīstot, ka tirdzniecībai ir neatsverama loma attīstības veicināšanā un ka palīdzība tirdzniecības preferenču shēmu veidā ir veicinājusi saņēmēju jaunattīstības valstu izaugsmi, Puses cenšas stiprināt savas apspriedes par šādu palīdzību, pilnīgi ievērojot PTO prasības.
4. Puses sniedz cita citai informāciju par politikas izmaiņām attiecībā uz tirdzniecību un ar tirdzniecību saistītām jomām, piemēram, lauksaimniecību, pārtikas nekaitīgumu, patērētāju aizsardzību un vidi, tostarp atkritumu apsaimniekošanu.
5. Puses veicina dialogu un sadarbību, lai attīstītu attiecības tirdzniecības un investīciju jomā un lai risinātu komerciālas problēmas un pievērštos citiem svarīgiem ar tirdzniecību saistītiem jautājumiem jomās, kas minētas 13. līdz 19. pantā.

13. PANTS

Sanitārie un fitosanitārie jautājumi

1. Puses sadarbojas pārtikas nekaitīguma un sanitāro un fitosanitāro jautājumu (*SPS*) jomā, lai aizsargātu cilvēku, dzīvnieku un augu dzīvību vai veselību Pušu teritorijā.
2. Puses apspriež un apmainās ar informāciju par to attiecīgajiem pasākumiem saskaņā ar PTO Nolīgumu par sanitāro un fitosanitāro pasākumu piemērošanu, Starptautisko augu aizsardzības konvenciju (SAAK), Pasaules dzīvnieku veselības organizācijas (OIE) un *Codex Alimentarius* komisijas (*Codex*) prasībām, piemēram, par normatīvajiem aktiem, sertificēšanu, pārbaudēm un pārraudzības procedūrām, tostarp procedūrām uzņēmumu licencēšanai un zonēšanas principu īstenošanai.
3. Puses vienojas sadarboties spēju palielināšanā saistībā ar *SPS* jautājumiem, un, ja tas tiek pieprasīts, saistībā ar dzīvnieku labturības jautājumiem.
4. Puses pēc jebkuras Puses pieprasījuma laikus izveido dialogu par *SPS* jautājumiem, lai izskatītu ar *SPS* saistītos jautājumus vai citus steidzamus saistītus jautājumus, uz kuriem attiecas šis pants.
5. Puses izraugās kontaktpunktus saziņai par jautājumiem, uz kuriem attiecas šis pants.

14. PANTS

Tehniskie šķēršļi tirdzniecībai

1. Puses vienojas, ka sadarbība saistībā ar standartiem, tehniskiem noteikumiem un atbilstības novērtēšanu ir svarīga tirdzniecības attīstībai.
2. Puses sekmē starptautisku standartu izmantošanu un sadarbojas un apmainās ar informāciju par standartiem, atbilstības novērtēšanas procedūrām un tehniskiem noteikumiem, jo īpaši saistībā ar PTO Nolīgumu par tehniskiem šķēršļiem tirdzniecībā (*TBT*). Tālab Puses vienojas pēc jebkuras Puses pieprasījuma laikus izveidot dialogu par *TBT* jautājumiem un izraudzīties kontaktpunktus saziņai jautājumos, uz kuriem attiecas šis pants.
3. Sadarbība *TBT* jomā var notikt *inter alia* kā dialogs, kopīgi projekti, tehniska palīdzība un spēju palielināšanas programma.

15. PANTS

Muita un tirdzniecības veicināšana

1. Puses dalās pieredzē un izskata iespējas saistībā ar importa, eksporta un citu muitas procedūru vienkāršošanu, nodrošina muitas un tirdzniecības noteikumu pārredzamību, veido mehānismus sadarbībai muitas jomā un savstarpējai administratīvai palīdzībai, kā arī tiecas saskaņot viedokļus un rīkoties kopīgi attiecīgu starptautisku iniciatīvu kontekstā, tostarp saistībā ar tirdzniecības veicināšanu. Īpašu uzmanību Puses pievērš drošības un drošuma jautājumu aktualizēšanai starptautiskajā tirdzniecībā, intelektuālā īpašuma tiesību efektīvai aizsardzībai muitā un līdzsvara nodrošināšanai starp tirdzniecības veicināšanas pasākumiem un krāpšanas un nelikumību apkarošanu.
2. Neskarot citas sadarbības formas, kas paredzētas šajā nolīgumā, Puses apstiprina ieinteresētību noslēgt protokolus par sadarbību un savstarpēju palīdzību muitas jomā, izmantojot šajā nolīgumā paredzēto institucionālo sistēmu.
3. Puses saskaņā ar abpusējo vienošanos turpinās piesaistīt tehniskās palīdzības resursus, lai atbilstīgi šim nolīgumam atbalstītu sadarbību muitas jautājumos un veicinātu tirdzniecību.

16. PANTS

Investīcijas

Puses sekmē lielāku investīciju plūsmu, veicinot pievilcīgu un stabilu abpusēju investīciju vidi, uzturot konsekventu dialogu, lai panāktu stabilus, pārredzamus, atvērtus un nediskriminējošus noteikumus investoriem, izpētot administratīvus mehānismus investīciju plūsmu veicināšanai saskaņā ar Pušu valsts normatīvajiem aktiem.

17. PANTS

Konkurences politika

1. Puses veicina konkurences noteikumu un tos īstenojošo iestāžu izveidi un uzturēšanu. Tās sekmē šo noteikumu efektīvu, nediskriminējošu un pārredzamu piemērošanu, lai savā attiecīgajā teritorijā stiprinātu juridisko noteiktību.
2. Tādēļ Puses iesaistīsies spēju palielināšanas pasākumos konkurences politikas jomā, ja Pušu sadarbības instrumentos un programmās tam būs pieejams finansējums.

18. PANTS

Pakalpojumi

1. Puses vienojas uzturēt konsekventu dialogu, kas īpaši vērsts uz to, lai notiktu informācijas apmaiņa par to attiecīgo reglamentējošo vidi, sekmētu piekļuvi otras Puses tirgum, tostarp ar e-komercijas starpniecību, veicinātu piekļuvi kapitāla un tehnoloģiju avotiem un atbalstītu tirdzniecību ar pakalpojumiem starp Pusēm un trešo valstu tirgos.
2. Apzinoties savas attiecīgās pakalpojumu nozares konkurētspēju, Puses veic pārrunas par pakalpojumu tirdzniecības iespēju izmantošanu otras Puses tirgū.

19. PANTS

Intelektuālā īpašuma tiesības

1. Puses atkārtoti apliecina, cik lielu nozīmi tās piešķir intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai, un apņemas īstenot piemērotus pasākumus, lai nodrošinātu intelektuālā īpašuma tiesību atbilstīgu un efektīvu aizsardzību, vienlaicīgi nodrošinot, ka šie pasākumi atbilst paraugprakseī un starptautiskiem standartiem, kuri ir saistoši Pusēm.

2. Puses viena otrai sniedz palīdzību, lai noteiktu un īstenotu ar intelektuālo īpašumu saistītas programmas, kas dotu ieguldījumu tehnoloģisku jauninājumu sekmēšanai un brīvprātīgai tehnoloģiju nodošanai un cilvēkresursu apmācībai, un Pasaules intelektuālā īpašuma organizācijā (*WIPO*) sadarbojas Attīstības darba kārtības īstenošanā.
3. Puses vienojas pastiprināt sadarbību saistībā ar produktiem ar noteiktu ģeogrāfisko izcelsmi, tostarp to aizsardzību, augu daudzveidības aizsardzības jomā, cita starpā un attiecīgā gadījumā ņemot vērā Jaunu augu šķirņu aizsardzības starptautiskās apvienības (*UPOV*) lomu.
4. Puses sniedz informāciju un dalās pieredzē par praksi saistībā ar intelektuālā īpašuma jautājumiem, intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novēršanu, jo īpaši viltošanas un pirātisma apkarošanu, proti, sadarbojoties muitas jomā un citos piemērotos veidos un izveidojot un stiprinot organizācijas, kas pārrauga un aizsargā šādas tiesības.

IV SADAĻA

SADARBĪBA TIESLIETĀS UN DROŠĪBAS JOMĀ

20. PANTS

Tiesiskā sadarbība

1. Puses atzīst, ka tiesiskums ir īpaši nozīmīgs un ir īpaši svarīgi stiprināt visas attiecīgās iestādes.
2. Puses var sadarboties, arī savstarpēji apmainoties ar informāciju par paraugpraksi saistībā ar savām tiesību sistēmām un tiesību aktiem.

21. PANTS

Sadarbība nelikumīgu narkotisko vielu apkarošanas jomā

1. Lai nodrošinātu līdzsvarotu pieeju, Puses, izmantojot efektīvu koordināciju starp kompetentajām iestādēm, tostarp galveno narkotiku apkarošanas iestādi, veselības, tieslietu, izglītības, jaunatnes, sociālās labklājības jomu un citu attiecīgu jomu iestādēm un ieinteresētajām personām, sadarbojas ar mērķi samazināt nelikumīgu narkotisko vielu piedāvājumu un pieprasījumu, kā arī to ietekmi uz narkotisko vielu lietotājiem, viņu ģimenēm un sabiedrību kopumā, un lai nodrošinātu efektīvāku prekursoru kontroli.

2. Puses vienojas par sadarbības metodēm šo mērķu sasniegšanai. Pasākumus balsta uz vispārīgi atzītiem principiem, kas atbilst attiecīgām starptautiskām konvencijām, kurām Puses ir pievienojušās, Politisko deklarāciju un Deklarāciju par pamatprincipiem narkotisko vielu pieprasījuma mazināšanai, kuras pieņēma 1998. gada jūnijā ANO Ģenerālās asamblejas 20. ārkārtas sesijā par narkotiskajām vielām, un Politisko deklarāciju un Rīcības plānu par starptautisko sadarbību, kas vērsta uz integrētu un līdzsvarotu stratēģiju narkomānijas apkarošanai pasaulē, kuru 2009. gada martā pieņēma Narkotisko vielu komisijas 52. augsta līmeņa sanāksme.

3. Pušu sadarbība ietver tehnisko un administratīvo palīdzību, jo īpaši šādās jomās:

- a) valsts tiesību aktu un politikas izstrādē,
- b) valstu iestāžu un informācijas centru izveidē,
- c) atbalsta sniegšanā pilsoniskās sabiedrības centieniem narkotiku apkarošanas jomā un to centieniem samazināt pieprasījumu pēc narkotikām un to nodarīto kaitējumu;
- d) personāla apmācības jomā,
- e) tiesībsardzības iestāžu darba atbalstīšanā un informācijas apmaiņā saskaņā ar valsts tiesību aktiem,
- f) ar narkotikām saistītu pētījumu veikšanā,

- g) narkotisko vielu klasifikācijā, kā arī, lai novērstu bīstamu/narkotisku vielu ražošanu un kontrolēto prekursoru pārvēršanu konkrētās vielās, kuras ir būtiskas nelikumīgu narkotisko vielu ražošanai,
- h) citās jomās, par kurām vienojušās abas Puses.

22. PANTS

Sadarbība nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas apkarošanā

1. Puses vienojas par vajadzību strādāt un sadarboties, lai novērstu tādu ieņēmumu legalizēšanu, ko gūst no noziedzīgas darbības, piemēram, no narkotisko vielu tirdzniecības un korupcijas.
2. Abas Puses vienojas sekmēt juridisku, tehnisku un administratīvu palīdzību, lai izstrādātu un īstenotu noteikumus nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas apkarošanai, kā arī lai efektīvi īstenotu to apkarošanas mehānismus. Sadarbībā jo īpaši jāparedz atbilstīgas informācijas apmaiņa saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un tādu atbilstīgu standartu pieņemšana nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas apkarošanai, kuri ir līdzvērtīgi standartiem, ko pieņēmusi Savienība un starptautiskās iestādes, kuras darbojas šajā jomā, piemēram, Finanšu darījumu darba grupa (*FATF*).
3. Abas Puses sekmē sadarbību nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas apkarošanā, piemēram, īstenojot spēju uzlabošanas projektus.

23. PANTS

Organizētas noziedzības un korupcijas apkarošana

1. Puses vienojas sadarboties organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas jomā, kā noteikts ANO Konvencijā par starptautisko organizēto noziedzību un tās papildu protokolos, kā arī ANO Pretkorupcijas konvencijā. Šīs sadarbības mērķis ir sekmēt šo konvenciju un citu piemērojamu instrumentu īstenošanu, kuriem Puses ir pievienojušās.
2. Atkarībā no pieejamajiem līdzekļiem šāda sadarbība ietver spēju palielināšanas pasākumus un projektus.
3. Puses vienojas nodrošināt sadarbību starp tiesībsardzības iestādēm, aģentūrām un dienestiem, kā arī, ievērojot savus attiecīgus tiesību aktus, sekmēt to draudu mazināšanu un likvidēšanu, kurus izraisa starptautiskā noziedzība un kuri ir kopīgi abām Pusēm. Sadarbība starp tiesībsardzības iestādēm, aģentūrām un dienestiem var izpausties kā savstarpēja palīdzība izmeklēšanā, izmeklēšanas metožu nodošana, kopīga tiesībsardzības iestāžu darbinieku izglītošana un apmācība un kā citi kopīgi pasākumi un palīdzība, tostarp sadarbība ar Interpola Valsts centrālo biroju starpniecību, informācijas apmaiņai izmantojot Interpola Globālo policijas sakaru sistēmu I-24/7 vai līdzīgu sistēmu atbilstīgi tam, kā Puses savstarpēji vienojas.

24. PANTS

Personas datu aizsardzība

1. Puses vienojas sadarboties, lai paaugstinātu personas datu aizsardzības pakāpi un panāktu atbilstību augstākajiem starptautiskajiem standartiem, piemēram, tiem, kas *inter alia* ir ietverti Pamatnostādnēs par elektronisko personas datu datņu noteikumiem, kuri pieņemti ar ANO Ģenerālās asamblejas 1990. gada 14. decembra Rezolūciju 45/95.
2. Datu aizsardzības stiprināšana, pastiprinot sadarbību personas datu aizsardzības jomā, var *inter alia* ietvert tehnisku palīdzību informācijas un ekspertu zināšanu apmaiņas veidā, kura var ietvert šādas darbības, bet ne tikai:
 - a) informācijas, pārskatu, pētījumu, stratēģiju, procedūru un paraugprakses apmaiņa datu aizsardzības jomā,
 - b) kopēju apmācību un izglītības programmu, dialogu un konferenču organizēšana un/vai dalība tajās, lai palielinātu abu Pušu izpratni par datu aizsardzību,
 - c) apmainīšanās ar profesionāļiem un ekspertiem, kuri pētīs datu aizsardzības politiku.

25. PANTS

Bēgļi un iekšzemē pārvietotas personas

Puses apņemas attiecīgos gadījumos sadarboties jautājumos, kas saistīti ar bēgļu un iekšzemē pārvietotu personu labklājību, ņemot vērā jau paveikto darbu un sniegto palīdzību, tostarp ilglaicīgu risinājumu meklēšanu.

V SADAĻA

SADARBĪBA MIGRĀCIJAS UN JŪRAS DARBASPĒKA JOMĀ

26. PANTS

Sadarbība migrācijas un attīstības jomā

1. Puses atkārtoti apstiprina vajadzību kopīgi pārvaldīt migrācijas plūsmas starp to teritorijām. Lai stiprinātu sadarbību, Puses izveido mehānismu kompleksa dialoga uzturēšanai un apspriedēm par visiem jautājumiem, kas saistīti ar migrāciju. Ar migrāciju saistītos jautājumus iekļaus valstu stratēģijās/valstu attīstības pamatnostādņēs, kas attiecas uz imigrantu izcelsmes, tranzīta un galamērķa valstu ekonomikas un sociālo attīstību.

2. Sadarbība starp Pusēm ir balstīta uz konkrētu vajadzību novērtējumu, kas veikts, pamatojoties uz savstarpējām apspriedēm un Pušu vienošanos, un tā tiks īstenota saskaņā ar attiecīgajiem spēkā esošajiem Savienības un valsts tiesību aktiem. Sadarbība jo īpaši būs vērsta uz:

- a) migrāciju veicinošiem faktoriem migrantu izcelsmes un mērķa valstīs,
- b) valsts tiesību aktu un prakses izstrādi un īstenošanu migrantu un viņu tiesību aizsardzības jomā, ievērojot to spēkā esošo starptautisko instrumentu prasības, kas garantē migrantu tiesību ievērošanu,
- c) valsts tiesību aktu un prakses izstrādi un īstenošanu starptautiskās aizsardzības jomā, ņemot vērā Konvenciju par bēgļu statusu, kas parakstīta 1951. gada 28. jūlijā un tās protokolu, kas parakstīts 1967. gada 31. janvārī, kā arī citus starptautiskus instrumentus un ievērojot *neizraidīšanas* principu,
- d) uzņemšanas noteikumiem, kā arī uzņemtu personu tiesībām un statusu, taisnīgas attieksmes nodrošināšanu un iespējām personām, kuras nav valstspiederīgie un kuras legāli uzturas valsts teritorijā, iekļauties sabiedrībā, iegūt izglītību un apmācību, pasākumiem pret rasismu, diskrimināciju un ksenofobiju,
- e) efektīvas un atturošas politikas izstrādi, kurā pievērstos gadījumiem, ja Puses teritorijā ir otras Puses valstspiederīgais, kurš neatbilst vai vairs neatbilst attiecīgās Puses ieceļošanas, uzturēšanās vai pastāvīgas uzturēšanās nosacījumiem, kā arī pievērstos personu kontrabandai un cilvēku tirdzniecībai, tostarp metodēm cilvēku kontrabandistu un tirgotāju tīklu apkarošanai un šādu darbību upuru aizsardzībai,

- f) personu nosūtīšanu atpakaļ, kā noteikts šā panta 2. punkta e) apakšpunktā, humānos un cieņu nepazemojošos apstākļos, tostarp veicinot viņu brīvprātīgu un pastāvīgu atgriešanos izcelsmes valstīs, kā arī šādu personu uzņemšanu/atpakaļuzņemšanu saskaņā ar šā panta 3. punktu. Šādu personu atpakaļnosūtīšana tiks veikta, pienācīgi ņemot vērā Pušu tiesības izdot pastāvīgu uzturēšanās atļauju vai uzturēšanās atļauju, pamatojoties uz līdzietību vai humāniem apsvērumiem, kā arī *neizraidīšanas* principu,
- g) jautājumiem, kas noteikti kā abas Puses interesējoši jautājumi vīzu un ceļošanas dokumentu drošības, kā arī robežu pārvaldības jomā,
- h) migrācijas un attīstības jautājumiem, tostarp cilvēkresursu attīstību, sociālo aizsardzību, migrācijas ieguvumu palielināšanu, dzimumu līdztiesību un attīstību, ētisku pieņemšanu darbā un cirkulāro migrāciju un imigrantu iekļaušanos sabiedrībā.

3. Sadarbojoties šajā jomā un neskarot vajadzību aizsargāt cilvēku tirdzniecības upurus, Puses vienojas arī par turpmāk izklāstīto:

- a) Filipīnas pēc dalībvalsts pieprasījuma un bez nepamatotas kavēšanās pēc tam, kad ir noskaidrota personu valstspiederība un dalībvalsts ir veikusi visas attiecīgās darbības, uzņem atpakaļ visus savus valstspiederīgos, kas atbilst šā panta 2. punkta e) apakšpunktam un atrodas minētās dalībvalsts teritorijā,
- b) katra dalībvalsts pēc Filipīnu pieprasījuma un bez nepamatotas kavēšanās pēc tam, kad ir noskaidrota personu valstspiederība un Filipīnas ir veikušas visas attiecīgās darbības, uzņem atpakaļ visus savus valstspiederīgos, kuri atbilst šā panta 2. punkta e) apakšpunktam un atrodas Filipīnu teritorijā,

- c) dalībvalstis un Filipīnas tālab nodrošina saviem valstspiederīgajiem atbilstīgus dokumentus. Jebkuru uzņemšanas vai atpakaļuzņemšanas pieprasījumu pieprasītāja valsts pārsūta tās valsts kompetentajai iestādei, kam pieprasījums paredzēts.

Ja attiecīgajai personai nav piemērotu identitātes dokumentu vai citu valstspiederību apliecinošu dokumentu, Filipīnas vai dalībvalsts nekavējoties lūdz attiecīgai kompetentai diplomātiskai vai konsulārai pārstāvniecībai pārliecināties par personas valstspiederību, vajadzības gadījumā organizējot sarunu; tiklīdz ir gūta pārliecība, ka attiecīgā persona ir Filipīnu vai dalībvalsts valstspiederīgais, Filipīnu vai dalībvalsts kompetentās iestādes izdod piemērotus dokumentus.

4. Puses vienojas pēc iespējas drīzāk noslēgt nolīgumu par savu valstspiederīgo uzņemšanu/atpakaļuzņemšanu, nolīgumā paredzot arī citu valstu valstspiederīgo un bezvalstnieku atpakaļuzņemšanu.

27. PANTS

Jūras darbaspēks, izglītība un apmācība

1. Puses apņemas sadarboties jūras darbaspēka jomā, lai sekmētu un uzturētu pienācīgus jūrnieku dzīves un darba apstākļus, jūrnieku personīgo drošību un aizsardzību, darba drošības un veselības stratēģijas un programmas.

2. Turklāt Puses vienojas sadarboties jūrnieku izglītošanas, apmācības un sertificēšanas jomā, lai nodrošinātu drošas un efektīvas jūrniecības darbības un novērstu videi nodarīto kaitējumu, tostarp paaugstinot apkalpes spēju piemēroties kuģniecības nozares mainīgajām prasībām un tehnoloģiju attīstībai.

3. Puses respektē un ievēro principus un noteikumus, kas paredzēti 1982. gada ANO Jūras tiesību konvencijā – jo īpaši par katras Puses pienākumiem attiecībā uz darba apstākļiem, apkalpes darba un sociālajiem jautājumiem uz kuģiem, kas kuģo ar tās karogu –, Starptautiskajā konvencijā par jūrnieku sagatavošanu un diplomēšanu, kā arī sardzes pildīšanu (*STCW* konvenciju) un tās grozījumos – attiecībā uz prasībām par jūrnieku kompetenci un sagatavotību –, kā arī principus un noteikumus, kuri iekļauti attiecīgos starptautiskos instrumentos, kam Puses ir pievienojušās.

4. Sadarbību šajā jomā balsta uz savstarpējām apspriedēm un Pušu dialogu, *inter alia* pievēršoties šādiem jautājumiem:

- a) jūrniecības izglītība un apmācība,
- b) informācijas apmaiņa un atbalsts darbībām, kuras saistītas ar jūrniecību,
- c) praktisku apmācību metodes un apmācību paraugprakse,
- d) programmas pirātisma un terorisma apkarošanai uz jūras,
- e) jūrnieku tiesības uz drošu darbavietu, pienācīgiem darba un dzīves apstākļiem uz kuģa, kā arī uz veselības aizsardzību, medicīnisko aprūpi, labklājības nodrošināšanas pasākumiem un citiem sociālās aizsardzības veidiem.

VI SADAĻA

SADARBĪBA EKONOMIKAS UN ATTĪSTĪBAS JOMĀ UN CITAS JOMAS

28. PANTS

Nodarbinātība un sociālie jautājumi

1. Puses vienojas pastiprināt sadarbību nodarbinātības un sociālo lietu jomā, tostarp sadarbojoties jautājumos saistībā ar reģionālu un sociālu kohēziju, atsaucoties uz 26. panta 2. punkta b) apakšpunktu, veselības aizsardzību un drošību darbavietā, prasmju attīstīšanu, dzimumu līdztiesību un pienācīgu darbu, lai stiprinātu globalizācijas sociālo aspektu.
2. Puses atkārtoti apstiprina, ka jāatbalsta tāda globalizācija, kas sniedz labumu visiem, un jāsekmē pilnīga un produktīva nodarbinātība, kā arī pienācīgas darbavietas, kas ir būtisks elements tam, lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību un nabadzības samazināšanu saskaņā ar ANO Ģenerālās asamblejas 2005. gada 24. oktobra Rezolūciju 60/1 (2005. Pasaules samita rezultāti) un ANO Ekonomikas un sociālo lietu padomes augstākā līmeņa sanāksmes 2006. gada jūlija Ministru deklarāciju (ANO Ekonomisko un sociālo lietu padome, E/2006/L.8, 2006. gada 5. jūlijs). Puses ņem vērā to ekonomiskās un sociālas situācijas attiecīgās iezīmes un atšķirības.

3. Vēlreiz apliecinot apņemšanos ievērot, sekmēt un īstenot starptautiski atzītus darba un sociālos standartus, jo īpaši tos, kas minēti Starptautiskās Darba organizācijas (*ILO*) Deklarācijā par pamatprincipiem un pamattiesībām darbā un *ILO* konvencijās, kurām Puses ir pievienojušās, Puses vienojas sadarboties īpašās tehniskās palīdzības programmās un projektos saskaņā ar abpusēju vienošanos. Puses vienojas arī veidot dialogu un sadarbību un īstenot ierosmes saistībā ar jautājumiem, kuros tās ir abpusēji ieinteresētas, divpusējā un daudzpusējā līmenī, piemēram, ANO, *IOM*, *ILO*, *ASEM* un ES un *ASEAN* līmenī.

29. PANTS

Sadarbība attīstības jomā

1. Galvenais mērķis sadarbībai attīstības jomā ir ilgtspējīgas attīstības veicināšana, kas sekmēs nabadzības samazināšanu un starptautiski atzītu attīstības mērķu sasniegšanu, tostarp Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanu. Puses iesaistās regulārā dialogā par sadarbību attīstības jomā, ievērojot savas attiecīgās prioritātes un savstarpēji interesējošās jomas.

2. Attīstības sadarbības dialoga mērķi *inter alia* ir:

- a) tautas un sociālās attīstības veicināšana,
- b) ilgtspējīgas, integrējošas ekonomiskās izaugsmes panākšana,

- c) vides ilgtspējas un pārdomātas dabas resursu pārvaldības sekmēšana, tostarp paraugprakses sekmēšana,
- d) klimata pārmaiņu ietekmes samazināšana un seku pārvaldība,
- e) spēju palielināšana, lai īstenotu ciešāku integrāciju pasaules ekonomikā un starptautiskā tirdzniecības sistēmā,
- f) publiskā sektora reformu sekmēšana, jo īpaši publisko finanšu pārvaldības jomā, lai uzlabotu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu,
- g) procesu izveide, lai nodrošinātu atbilstību Parīzes Deklarācijai par palīdzības efektivitāti, Akras rīcības plānam un citiem starptautiskiem dokumentiem, kuru mērķis ir uzlabot palīdzības sniegšanu un tās efektivitāti.

30. PANTS

Dialogs ekonomikas politikas jomā

1. Puses vienojas sadarboties, lai veicinātu informācijas apmaiņu par savu ekonomikas politiku un tendencēm, kā arī pieredzes apmaiņu attiecībā uz ekonomikas politikas koordinēšanu reģionālās ekonomiskās sadarbības un integrācijas kontekstā.
2. Puses apņemas padziļināt dialogu starp savām iestādēm ar ekonomiku saistītos jautājumos, un tajā pēc Pušu vienošanās var ietvert tādas jomas kā monetārā politika, fiskālā politika, tostarp nodokļu uzlikšana uzņēmumiem, publiskās finanses un makroekonomiskā stabilizācija un ārējais parāds.

31. PANTS

Pilsoniskā sabiedrība

Puses atzīst organizētas pilsoniskās sabiedrības lomu un iespējamo ieguldījumu demokrātiskā pārvaldē un vienojas veicināt efektīvu dialogu un sadarbību ar pilsonisko sabiedrību saskaņā ar spēkā esošajiem Pušu valsts tiesību aktiem.

32. PANTS

Katastrofu riska pārvaldība

1. Puses vienojas stiprināt sadarbību katastrofu risku pārvaldības (*DRM*) jomā, pastāvīgi izstrādājot un īstenojot pasākumus, lai samazinātu dabas katastrofu radīto risku kopienām un ierobežotu to sekas visos sabiedrības slāņos. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš preventīvām darbībām un aktīvai pieejai dabas katastrofu radīto draudu un risku mazināšanai, kā arī neaizsargātības novēršanai.
2. Puses kopīgi strādā, lai *DRM* izveidotu par attīstības plānu un politikas veidošanas neatņemamu sastāvdaļu saistībā ar dabas katastrofām.
3. Sadarbība šajā jomā īpaši ir vērsta uz šādiem programmas elementiem:
 - a) katastrofas risku samazināšana vai novēršana un mīkstināšana,

- b) zināšanu pārvaldība, jauninājumi, pētniecība un izglītošana, lai visos līmeņos veidotu drošības un elastīguma kultūru,
- c) sagatavotība katastrofām,
- d) politikas izstrāde, institucionālo spēju palielināšana un konsensa panākšana katastrofu pārvaldības jomā,
- e) reaģēšana uz katastrofām,
- f) katastrofu risku izvērtēšana un pārraudzība,
- g) atlabšanas un atjaunošanas plānošana pēc katastrofas,
- h) piemērošanās klimata pārmaiņām un to ietekmes mīkstināšana.

33. PANTS

Enerģētika

1. Puses apņemas pastiprināt sadarbību enerģētikas jomā, lai:
 - a) izveidotu labvēlīgus nosacījumus investīcijām, īpaši infrastruktūrā, un līdzvērtīgus konkurences apstākļus atjaunojamajai enerģijai,

- b) dažādotu enerģijas piegādes avotus, paaugstinot enerģētisko drošību, tostarp izstrādājot jaunus, ilgtspējīgus, novatoriskus un atjaunojamus enerģijas veidus un atbalstot attiecīgas politikas institucionalizēšanu, lai izveidotu vienlīdzīgus konkurences apstākļus atjaunojamajai enerģijai un to integrētu attiecīgās politikas jomās,
- c) izstrādātu saskaņotus enerģijas standartus īpaši biodegvielai un citiem alternatīviem degvielas veidiem, kā arī ar tiem saistītām iekārtām un praksei,
- d) panāktu racionālu enerģijas izmantošanu, enerģijas ražošanā, pārvadāšanā, sadalē un tiešajā izmantošanā sekmējot enerģijas efektivitāti un taupīšanu,
- e) veicinātu tehnoloģiju nodošanu starp Pušu uzņēmumiem, kuru mērķis ir ilgtspējīga enerģijas ražošana un izmantošana. To var paveikt atbilstīgas sadarbības ceļā, īpaši enerģētikas nozares reformu, energoresursu attīstības, pārstrādes uzņēmumu un biodegvielas attīstības jomā,
- f) veicinātu spēju palielināšanu visās jomās, uz ko attiecas šis pants, un sekmētu labvēlīgas un pievilcīgas abpusējas investīcijas ar konsekventa dialoga starpniecību, kura mērķis ir panākt stabilus, pārredzamus, atklātus un nediskriminējošus noteikumus investoriem, izpētītu administratīvos mehānismus investīciju plūsmu veicināšanai saskaņā ar Pušu valsts normatīvajiem aktiem.

2. Tālab Puses vienojas sekmēt saziņu un kopīgu pētniecību, lai gūtu abpusēju labumu, jo īpaši attiecīgā reģionālā un starptautiskā kontekstā. Atsaucoties uz 34. pantu un secinājumiem Pasaules samītā par ilgtspējīgu attīstību (*WSSD*), kurš notika Johannesburgā 2002. gadā, Puses uzsver, ka uzmanība jāpievērš tam, ka piekļuve energoapgādes pakalpojumiem par pieņemamām izmaksām ir saistīta ar ilgtspējīgu attīstību. Šīs darbības var veicināt sadarbībā ar Eiropas Savienības Enerģētikas iniciatīvu, ko uzsāka *WSSD*.

3. Puses, ievērojot savas saistības risināt ar klimata pārmaiņām saistītus jautājumus kā puses ANO Vispārējai konvencijai par klimata pārmaiņām, vienojas veicināt tehnisku sadarbību un privātu partnerību ilgtspējīgas un atjaunojamas enerģijas, kurināmā nomaīņas un energoefektivitātes projektos, izmantojot elastīgus, uz tirgu vērstus mehānismus, piemēram, CO₂ emisiju tirgus mehānismu.

34. PANTS

Vide un dabas resursi

1. Puses vienojas, ka sadarbība šajā jomā veicina vides saglabāšanu un uzlabošanu ar mērķi nodrošināt ilgtspējīgu attīstību. Visās darbībās, kuras Puses veic saskaņā ar šo nolīgumu, ņem vērā *WSSD* rezultāta īstenošanu un to daudzpusējo nolīgumu par vidi īstenošanu, kuriem Puses ir pievienojušās.

2. Puses ir vienprātis, ka visu paaudžu interesēs ir jāsaglabā un ilgtspējīgi jāapsaimnieko dabas resursi un bioloģiskā daudzveidība, ņemot vērā to attīstības vajadzības.

3. Puses vienojas sadarboties, lai stiprinātu abpusējo atbalstu tirdzniecības un vides politikas jomā un iekļautu ar vidi saistītus apsvērumus visās sadarbības jomās.
4. Puses apņemas turpināt un stiprināt sadarbību reģionālās programmās vides aizsardzības jomā saistībā ar:
 - a) vides apziņas uzlabošanu un dalības veicināšanu vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības pasākumos vietējā mērogā, tostarp veicinot pamatiedzīvotāju kultūras kopienu / pamatiedzīvotāju un vietējo kopienu dalību,
 - b) spēju palielināšanu attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mīkstināšanu, kā arī attiecībā uz energoefektivitāti,
 - c) spēju palielināšanu dalībai daudzpusējos nolīgumos par vidi un to īstenošanai, tostarp, bet ne tikai saistībā ar bioloģisko daudzveidību un bioloģisko drošību,
 - d) videi nekaitīgu tehnoloģiju, izstrādājumu un pakalpojumu popularizēšanu, izmantojot reglamentējošus un uz tirgu vērstus instrumentus,
 - e) dabas resursu, tostarp mežu, apsaimniekošanas uzlabošanu un nelikumīgas mežu izciršanas un ar to saistītās tirdzniecības apkarošanu, kā arī dabas resursu, tostarp mežu, ilgtspējīgas apsaimniekošanas sekmēšanu,
 - f) nacionālo parku un aizsargāto teritoriju efektīvu pārvaldību, bioloģiskās daudzveidības teritoriju un trauslu ekosistēmu noteikšanu un aizsardzību, pienācīgi ņemot vērā to vietējo un pamatiedzīvotāju kopienu intereses, kuri dzīvo šajās teritorijās vai tuvu tām,

- g) cieto un bīstamo atkritumu, kā arī cita veida atkritumu nelikumīgu pārvietošanu pāri robežām,
 - h) piekrastes un jūras vides aizsardzību un ūdens resursu efektīvu apsaimniekošanu,
 - i) augsnes aizsardzību un saglabāšanu un ilgtspējīgu zemes apsaimniekošanu, tostarp izsmeltu / pamestu raktuvju teritoriju atjaunošanu,
 - j) spēju palielināšanu katastrofu un riska pārvaldībai,
 - k) ilgtspējīgu patērēšanas un ražošanas modeļu popularizēšanu to ekonomikās.
5. Puses sekmē savstarpēju piekļuvi programmām šajā jomā, ievērojot šādu programmu konkrētos noteikumus.

35. PANTS

Lauksaimniecība, zivsaimniecība un lauku attīstība

1. Puses vienojas veicināt dialogu un sekmēt sadarbību ilgtspējīgas attīstības sasniegšanai lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un lauku attīstībā. Dialoga jomas var būt šādas:
- a) lauksaimniecības politika un lauksaimniecības vispārīgās starptautiskās perspektīvas,

- b) iespējas veicināt augu, dzīvnieku, ūdensdzīvnieku un to izcelsmes produktu tirdzniecību, ņemot vērā attiecīgas starptautiskas konvencijas, kurām Puses ir pievienojušās, piemēram, cita starpā, SAAK un *OIE*,
- c) dzīvnieku labturība,
- d) attīstības politika lauku apvidos,
- e) kvalitātes politika saistībā ar augu, dzīvnieku un ūdensdzīvnieku izcelsmes produktiem un jo īpaši saistībā ar ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm,
- f) ilgtspējīgas un videi nekaitīgas lauksaimniecības, pārtikas rūpniecības, biodegvielas attīstība un biotehnoloģiju nodošana,
- g) augu šķirņu aizsardzība, sēšanas tehnoloģija, kultūraugu produktivitātes uzlabošana, alternatīvas audzēšanas metodes, tostarp lauksaimniecības biotehnoloģijas,
- h) datubāzes izveide par lauksaimniecību, zivsaimniecību un lauku attīstību,
- i) cilvēkresursu attīstīšana lauksaimniecības, veterināro lietu un zivsaimniecības jomā,
- j) ilgtspējīgas un ilgtermiņa jūras un zivsaimniecības politikas atbalstīšana, tostarp saistībā ar zivsaimniecības tehnoloģijām, piekrastes un tāljūras resursu saglabāšanu,

- k) pasākumu sekmēšana nelikumīgas, neregistrētas un nereglamentētas zvejas prakses un saistītās tirdzniecības apkarošanai,
- l) pasākumi, kas attiecas uz pieredzes apmaiņu un partnerību, kopuzņēmumu izveidi un sadarbības organizācijām starp vietējiem pārstāvjiem vai uzņēmējiem, tostarp pasākumi, lai uzlabotu piekļuvi finanšu līdzekļiem pētniecības un tehnoloģiju nodošanas jomā,
- m) ražotāju apvienību stiprināšanas un tirdzniecības veicināšanas pasākumi.

36. PANTS

Reģionālā attīstība un sadarbība

1. Puses sekmē savstarpēju izpratni un divpusēju sadarbību reģionālās politikas jomā.
2. Puses sekmē un stiprina informācijas apmaiņu un sadarbību reģionālās politikas jomā, īpaši uzsverot nelabvēlīgo rajonu attīstību, saikni starp pilsētām un laukiem un lauku attīstību.
3. Sadarbība reģionālās politikas jomā var notikt šādā veidā:
 - a) metodes reģionālās politikas formulēšanai un īstenošanai,

- b) daudzlīmeņu pārvaldība un partnerība,
- c) pilsētu un lauku attiecības,
- d) lauku attīstība, tostarp ierosmes, lai uzlabotu piekļuvi finanšu līdzekļiem un veicinātu ilgtspējīgu attīstību,
- e) statistika.

37. PANTS

Sadarbība rūpniecības politikas un MVU jomā

Puses, ņemot vērā savu attiecīgo ekonomikas politiku un mērķus, vienojas veicināt sadarbību rūpniecības politikas jomā visās nozarēs, kuras tās uzskata par piemērotām, lai radītu apstākļus, kas veicina ekonomisko attīstību un uzlabo uzņēmumu konkurētspēju, īpaši mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) konkurētspēju, *inter alia* ar šādiem pasākumiem:

- a) veicinot uzņēmumu, īpaši MVU sadarbību, lai sekmētu informācijas un pieredzes apmaiņu, iespēju noteikšanu nozarēs, kurās ir ieinteresētas abas Puses, tehnoloģiju nodošanu un tirdzniecības un investīciju pieaugumu,
- b) veicot informācijas un pieredzes apmaiņu par tādu pamatnosacījumu izveidi, kuri rada labvēlīgu vidi uzņēmumiem, īpaši MVU, lai uzlabotu to konkurētspēju,

- c) veicinot abu Pušu dalību izmēģinājuma projektos un īpašās programmās saskaņā ar to konkrētajiem noteikumiem,
- d) veicinot investīcijas un kopuzņēmumus, lai stimulētu tehnoloģiju nodošanu, jauninājumus, modernizēšanu, dažādošanu un ar kvalitātes nodrošināšanu saistītas ierosmes,
- e) sniedzot informāciju un stimulējot jauninājumu un paraugprakses apmaiņu saistībā ar piekļuvi finanšu līdzekļiem, jo īpaši maziem uzņēmumiem un mikrouzņēmumiem,
- f) sekmējot uzņēmumu sociālo atbildību un pienākumus un veicinot atbildīgu uzņēmējdarbības praksi, tostarp ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu,
- g) veidojot kopīgus pētniecības projektus izvēlētajās rūpniecības jomās un sadarbību spēju veidošanas projektos, tostarp saistībā ar standartiem un atbilstības novērtēšanas procedūrām, un tehniskajiem noteikumiem saskaņā ar abpusēju vienošanos.

38. PANTS

Transports

1. Puses vienojas sadarboties attiecīgās transporta politikas jomās, lai uzlabotu investīciju iespējas un preču un pasažieru pārvadājumus, veicinātu aviācijas un jūras pārvadātāju drošību un drošumu, risinātu jautājumus, kas saistīti ar transporta ietekmi uz vidi, un palielinātu savu transporta sistēmu efektivitāti.

2. Pušu sadarbības mērķis šajā jomā ir veicināt:
- a) informācijas apmaiņu par savu attiecīgo transporta politiku, noteikumiem un praksi, īpaši saistībā ar pilsētu un lauku transportu, jūras transportu, gaisa transportu, transporta loģistiku un vairākveidu transporta tīklu savstarpēju saslēgšanu un saderību, kā arī par ceļu, dzelzceļu, ostu un lidostu pārvaldību,
 - b) viedokļu apmaiņu par Eiropas satelītnavigācijas sistēmām (jo īpaši *Galileo*), uzmanību pievēršot abpusēji izdevīgiem reglamentēšanas, rūpniecības un tirgus attīstības jautājumiem,
 - c) dialoga turpināšanu gaisa transporta pakalpojumu jomā, lai nodrošinātu tiesisko noteiktību, izvairoties no nevajadzīgas kavēšanās saistībā ar spēkā esošiem divpusējiem gaisa satiksmes pakalpojumu nolīgumiem starp atsevišķām dalībvalstīm un Filipīnām,
 - d) dialoga turpināšanu par gaisa satiksmes infrastruktūras tīklu un darbības uzlabošanu ātru, efektīvu, ilgtspējīgu un drošu pasažieru un preču pārvadājumu nodrošināšanai, veicinot konkurences tiesību piemērošanu un gaisa transporta nozares ekonomisku reglamentēšanu, lai atbalstītu regulējuma konvergenci un sekmētu uzņēmējdarbību, kā arī lai pētītu turpmākas attiecību attīstības iespējas gaisa transporta jomā. Būtu jāturpina veicināt sadarbības projektus gaisa transporta jomā, kuros ir ieinteresētas abas Puses,

- e) dialogu jūras satiksmes politikas un pakalpojumu jomā, īpašu uzmanību pievēršot jūras satiksmes nozares attīstītības sekmēšanai, tostarp, bet ne tikai:
- i) informācijas apmaiņai par normatīvajiem aktiem, kas attiecas uz jūras satiksmi un ostām,
 - ii) neierobežotas piekļuves veicināšanai starptautiskiem jūras satiksmes tirgiem un darbībām komerciālos nolūkos, atturēšanās no kravas dalīšanas prasību ieviešanas, valsts režīma nodrošināšanas un vislielākā labvēlības režīma (*MFN*) garantēšanai kuģiem, ko ekspluatē otras Puses valstspiederīgie vai uzņēmumi, un attiecīgiem jautājumiem saistībā ar transporta pakalpojumiem "no durvīm līdz durvīm", kurā daļa maršruta tiek veikta pa jūru, ņemot vērā Pušu valsts tiesību aktus,
 - iii) efektīvai ostu pārvaldībai un jūras satiksmes pakalpojumu efektivitātei un
 - iv) sadarbības veicināšanai jūras satiksmes jomās, kurās ir ieinteresētas abas Puses, kā arī sadarbībai jūras darbaspēka, izglītības un apmācību jomā atbilstīgi 27. pantam,
- f) dialogu par transporta drošības, drošuma un piesārņojuma novēršanas standartu efektīvu īstenošanu, jo īpaši saistībā ar jūras satiksmi, tostarp pirātisma apkarošanu, un gaisa transportu saskaņā ar attiecīgām starptautiskām konvencijām, kurām Puses ir pievienojušās, un standartiem, tostarp sadarbību attiecīgos starptautiskos *forumos*, lai nodrošinātu starptautisko noteikumu labāku izpildi. Tālab Puses veicinās tehnisko sadarbību un palīdzību jautājumos, kas saistīti ar pārvadājumu drošību, drošumu un vides aizsardzības apsvērumiem, tostarp – bet ne tikai – izglītību un apmācību jūrniecības un aviācijas jomā, meklēšanu un glābšanu, negadījumu un incidentu izmeklēšanu. Puses pievērsīs uzmanību arī videi nekaitīgu transporta veidu popularizēšanai.

39. PANTS

Zinātniskā un tehnoloģiskā sadarbība

1. Puses vienojas sadarboties zinātnes un tehnoloģiju jomā, ņemot vērā savus attiecīgos politiskos mērķus.
2. Šādas sadarbības mērķi ir:
 - a) veicināt informācijas un zinātības apmaiņu zinātnes un tehnoloģiju jomā, īpaši attiecībā uz politikas un programmu īstenošanu, kā arī ar pētniecību un izstrādi saistītajā intelektuālā īpašuma tiesību jomā,
 - b) sekmēt noturīgas attiecības un pētniecības partnerības starp Pušu zinātniskajām kopienām, pētniecības centriem, universitātēm un ražotājiem,
 - c) sekmēt cilvēkresursu apmācību un spēju palielināšanu tehnoloģiju un pētniecības jomā.
3. Sadarbība izpaužas kā kopīgi pētniecības projekti un zinātnieku apmaiņa, tikšanās un apmācība, izmantojot starptautiskas apmācību un mobilitātes shēmas un apmaiņas programmas, cik vien iespējams, popularizējot pētniecības rezultātus, mācīšanos un apgūstot paraugpraksi. Puses var savstarpēji vienoties arī par citiem sadarbības veidiem.

4. Šo sadarbības pasākumu pamatā vajadzētu būt savstarpīguma, godīgas attieksmes un abpusēja izdevīguma principiem, un tiem būtu jānodrošina atbilstīga intelektuālā īpašuma aizsardzība. Jebkādus jautājumus saistībā ar intelektuālā īpašuma tiesībām, kuri var rasties sadarbībā saskaņā ar šo nolīgumu, vajadzības gadījumā var apspriest starp attiecīgajām aģentūrām vai iesaistīto personu grupu pirms sadarbības pasākumu uzsākšanas, un tie var ietvert jautājumus, kas saistīti ar autortiesībām, preču zīmēm un patentiem, ievērojot Pušu attiecīgos normatīvos aktus.
5. Puses sekmē savu augstākās izglītības iestāžu, pētniecības centru un ražošanas nozaru, tostarp MVU iesaistīšanos šajā sadarbībā.
6. Puses vienojas pielikt visus centienus, lai palielinātu sabiedrības informētību par iespējām, ko sniedz attiecīgās sadarbības programmas zinātnes un tehnoloģiju jomā.

40. PANTS

Sadarbība informācijas un komunikāciju tehnoloģiju jomā

1. Atzīstot, ka informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (IKT) ir būtiska mūsdienu pasaules sastāvdaļa un ka tām ir svarīga nozīme ekonomikas un sociālajā attīstībā, Puses apņemas apmainīties ar viedokļiem par to politiku šajā jomā, lai veicinātu ekonomikas attīstību.

2. Sadarbība šajā jomā *inter alia* ietver:

- a) dalību kompleksā reģionālā dialogā par dažādiem informācijas sabiedrības aspektiem, jo īpaši politiku un normām elektronisko sakaru jomā, tostarp universāliem pakalpojumiem, licencēšanu un vispārējām atļaujām, kā arī par regulētājas iestādes neatkarību un efektivitāti, e-pārvaldi, pētniecību un pakalpojumiem, kurus nodrošina IKT izmantošana,
- b) Pušu un Dienvidaustrumu Āzijas tīklu (piemēram, *TEIN*) un pakalpojumu saslēgšanu un savietojamību,
- c) jauno un topošo tehnoloģiju standartizēšanu un izplatīšanu IKT jomā,
- d) pētniecības sadarbības veicināšanu IKT jomā saistībā ar abām Pusēm svarīgiem jautājumiem,
- e) dalīšanos paraugpraksē, cenšoties mazināt digitālo plaisu,
- f) stratēģiju un mehānismu izstrādi un īstenošanu saistībā ar IKT drošības aspektiem un kibernetizācijas apkarošanu,
- g) dalīšanos pieredzē par ciparu televīzijas ieviešanu, kā arī reglamentēšanas aspektiem, frekvenču pārvaldību un pētniecību,
- h) pasākumu veicināšanu un dalīšanos pieredzē par cilvēkresursu attīstību IKT jomā.

41. PANTS

Audiovizuālie līdzekļi, plašsaziņas līdzekļi un multivide

Puses rosinās, atbalstīs un sekmēs apmaiņu, sadarbību un dialogu starp to attiecīgajām iestādēm un pārstāvjiem audiovizuālo līdzekļu, plašsaziņas līdzekļu un multivides jomā. Tās vienojas izveidot regulāru dialogu par politiku šajās jomās.

42. PANTS

Sadarbība tūrisma jomā

1. Ņemot vērā Pasaules Tūrisma organizācijas Pasaules Tūrisma ētikas kodeksu un ilgtspējas principus, kuri ir "Vietējās darba kārtības 21" pamatā, Puses tiecas uzlabot informācijas apmaiņu un izveidot paraugpraksi, tādējādi nodrošinot līdzsvarotu un ilgtspējīgu tūrisma attīstību.
2. Abas Puses vienojas īstenot dialogu, lai veicinātu sadarbību, tostarp tehnisko palīdzību cilvēkresursu apmācībai un jaunu tehnoloģiju izstrādei galamērķiem atbilstīgi ilgtspējīga tūrisma principiem.
3. Puses vienojas attīstīt sadarbību saistībā ar dabas un kultūras mantojuma aizsardzību un tā potenciāla palielināšanu, mīkstinot jebkādu tūrisma atstātu negatīvu ietekmi un veicinot tūrisma nozares pozitīvu ieguldījumu vietējo kopienu ilgtspējīgā attīstībā, *inter alia* attīstot ekotūrismu, vienlaikus respektējot vietējo un pamatiedzīvotāju kopienu integritāti un intereses, kā arī uzlabojot apmācību tūrisma nozarē.

43. PANTS

Sadarbība finanšu pakalpojumu jomā

1. Puses vienojas stiprināt sadarbību, lai pieņemtu saskaņotākus noteikumus un standartus un uzlabotu uzskaiti, revīzijas, uzraudzības un normatīvās sistēmas banku, apdrošināšanas un citās finanšu jomās.
2. Puses šajā saistībā atzīst tehniskās palīdzības un spēju palielināšanas pasākumu nozīmi.

44. PANTS

Laba nodokļu jomas pārvaldība

1. Lai stiprinātu un attīstītu saimniecisko darbību, vienlaikus ņemot vērā vajadzību izstrādāt atbilstīgu reglamentējošo sistēmu, Puses atzīst labas nodokļu jomas pārvaldības principus un tos īsteno. Tālab Puses atbilstīgi savai kompetences jomai uzlabos starptautisko sadarbību nodokļu jomā, veicinās likumīgu nodokļu ieņēmumu iekasēšanu un izstrādās pasākumus iepriekš minēto principu efektīvai īstenošanai.
2. Puses vienojas, ka šo principu īstenošana notiks jo īpaši saskaņā ar pašreizējiem vai nākotnes divpusējiem nolīgumiem nodokļu uzlikšanas jomā starp Filipīnām un dalībvalstīm.

45. PANTS

Veselības aizsardzība

1. Puses atzīst un apstiprina veselības aizsardzības ārkārtīgo svarīgumu. Tādēļ Puses vienojas sadarboties veselības aizsardzības jomā, aptverot tādus jautājumus kā veselības aizsardzības sistēmas reformēšana, galvenās infekcijas slimības un citi draudi veselībai, slimības, kas nav lipīgas, nolīgumus veselības aizsardzības jomā, lai uzlabotu veselības aizsardzību un veselības aizsardzības ilgtspējīgu attīstību, balstoties uz abpusēju izdevīgumu.
2. Sadarbību īsteno, izmantojot:
 - a) programmas jomās, kas minētas šā panta 1. punktā, tostarp veselības aizsardzības sistēmu uzlabošanā, veselības aizsardzības pakalpojumu sniegšanā, reproduktīvās veselības pakalpojumu nodrošināšanā nabadzīgām un riskam pakļautām sievietēm un kopienām, veselības aizsardzības pārvaldībā, tostarp uzlabojot valsts līdzekļu pārvaldību, veselības aprūpes finansēšanā, veselības aizsardzības infrastruktūras un informācijas sistēmu, kā arī veselības pārvaldības jomā,
 - b) kopīgus epidemioloģiskos un pārraudzības pasākumus, tostarp informācijas apmaiņu, kā arī sadarbību veselības apdraudējuma laicīgai profilaksei saistībā ar putnu un pandēmisko gripu un citām bīstamām infekcijas slimībām,
 - c) slimību, kas nav lipīgas, profilaksi un kontroli, apmainoties ar informāciju un paraugpraksi, veicinot veselīgu dzīvesveidu, risinot problēmas saistībā ar galvenajiem veselību ietekmējošajiem faktoriem, piemēram, uzturu, narkomāniju, alkohola un tabakas atkarību, kā arī izstrādājot ar veselības aizsardzību saistītas pētniecības programmas, kā tas paredzēts 39. pantā un veselības veicināšanas shēmās,

- d) starptautisko nolīgumu īstenošanas veicināšanu, piemēram, Vispārējo konvenciju par tabakas kontroli un Starptautiskos veselības noteikumus, kam Puses ir pievienojušās,
- e) citas programmas vai projektus, lai uzlabotu pakalpojumus veselības aizsardzības jomā un palielinātu cilvēkresursus veselības aizsardzības sistēmām un veselības aizsardzības apstākļiem saskaņā ar abpusēju vienošanos.

46. PANTS

Izglītība, kultūra, kultūru un reliģiju dialogs

1. Puses vienojas veicināt sadarbību izglītības, sporta, kultūras un reliģiju jomā, pilnībā ievērojot to dažādību, lai palielinātu savstarpējo izpratni un zināšanas par savām attiecīgajām kultūrām. Šim nolūkam Puses atbalstīs un veicinās savu kultūras iestāžu pasākumus.
2. Turklāt Puses vienojas sākt dialogu par abpusēji svarīgiem jautājumiem saistībā ar izglītības sistēmu modernizēšanu, tostarp jautājumiem, kas pieder pie galvenajām kompetences jomām un pie novērtēšanas līdzekļu attīstības, par etalonu nosakot Eiropas standartus.
3. Puses apņemas veikt atbilstīgus pasākumus, lai veicinātu cilvēku personīgu saskarsmi izglītības, sporta un kultūras apmaiņas jomā, lai sekmētu reliģiju un kultūru dialogu un īstenotu kopīgas ierosmes dažādās kultūrsociālās jomās, tostarp kultūras mantojuma saglabāšanā, ievērojot kultūras daudzveidību. Šajā saistībā Puses arī apņemas turpināt atbalstīt Āzijas un Eiropas fonda, kā arī *ASEM* reliģiju dialoga pasākumus.

4. Puses vienojas apspriesties un sadarboties attiecīgos starptautiskos forumos un organizācijās, piemēram, *UNESCO*, lai darbotos kopīgo mērķu labā un veicinātu labāku izpratni saistībā ar kultūras daudzveidību un cieņu pret to. Šajā saistībā Puses vienojas arī sekmēt to, lai ratificētu un īstenotu 2005. gada 20. oktobrī pieņemto *UNESCO* Konvenciju par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu.

5. Turklāt Puses vel vairāk veicinās tādu pasākumu pieņemšanu, kas ir paredzēti, lai stiprinātu saiknes starp to attiecīgajām aģentūrām, kuras sekmē informācijas un zinātības apmaiņu starp ekspertiem, jauniešiem un gados jauniem darba ņēmējiem (skolas vecuma un vecākiem), un lai izmantotu attiecīgas programmas, piemēram, *ERASMUS Mundus* izglītības un kultūras jomā, kā arī abu Pušu uzkrātās pieredzes apmaiņu.

47. PANTS

Statistika

Puses vienojas atbilstīgi esošai Eiropas Savienības un *ASEAN* sadarbībai statistikas jomā sekmēt spēju palielināšanu statistikas jomā, statistikas metožu un prakses saskaņošanu, tostarp saistībā ar statistikas datu vākšanu un izplatīšanu, tādējādi dodot tām iespēju abpusēji pieņemamā veidā izmantot statistiku *inter alia* par valsts uzskaites datiem, tiešajām ārvalstu investīcijām, informācijas sakariem un tehnoloģijām, preču un pakalpojumu tirdzniecību un, plašākā nozīmē, par jebkuru citu jomu, uz kuru attiecas šis nolīgums un kuru ir iespējams statistiski apstrādāt, ievācot datus, tos analizējot un izplatot.

VII SADAĻA

INSTITUCIONĀLĀ SISTĒMA

48. PANTS

Apvienotā komiteja

1. Puses vienojas saskaņā ar šo nolīgumu izveidot Apvienoto komiteju, kurā abas Puses pārstāv augstākie ierēdņi un kuras pienākums ir:
 - a) nodrošināt šā nolīguma pareizu darbību un īstenošanu,
 - b) noteikt prioritātes saistībā ar šā nolīguma mērķiem,
 - c) sniegt ieteikumus šā nolīguma mērķu veicināšanai.

2. Apvienotā komiteja parasti sanāk ne retāk kā reizi divos gados, pārmaiņus Filipīnās un Eiropas Savienībā, dienā, par ko savstarpēji vienojas. Pusēm vienojoties, var rīkot arī Apvienotās komitejas ārkārtas sanāksmes. Apvienoto komiteju pārmaiņus vada viena vai otra Puse. Apvienotās komitejas sanāksmju darba kārtību nosaka, Pusēm savstarpēji vienojoties.

3. Apvienotā komiteja izveido specializētas apakškomitejas, kas darbojas jomās, uz kurām attiecas šis nolīgums, un palīdz tai uzdevumu izpildē. Šīs apakškomitejas Apvienotajai komitejai katrā tās sanāsmē sniedz sīki izstrādātus ziņojumus par savu darbību.
4. Puses vienojas par to, ka Apvienotās komitejas pienākums ir arī pārraudzīt, lai pareizi darbotos visi nozaru nolīgumi vai protokoli, kas noslēgti vai kas var tikt noslēgti starp Pusēm.
5. Apvienotā komiteja pieņem savu reglamentu.

VIII SADAĻA

NOBEIGUMA NOTEIKUMI

49. PANTS

Turpmākas attīstības klauzula

1. Puses ar abpusēju piekrišanu un pēc Apvienotās komitejas ieteikuma var paplašināt šā nolīguma darbības jomu, lai uzlabotu un papildinātu sadarbību, papildinot to ar nolīgumiem vai protokoliem par īpašām nozarēm vai darbībām.
2. Attiecībā uz šā nolīguma īstenošanu jebkura no Pusēm var izteikt priekšlikumus par sadarbības jomu paplašināšanu, ņemot vērā nolīguma piemērošanas gaitā gūto pieredzi.

50. PANTS

Sadarbības resursi

1. Lai sasniegtu nolīgumā noteiktos mērķus, Puses vienojas savu iespēju robežās un, ievērojot savus normatīvos aktus, piešķirt atbilstīgus resursus, tostarp finanšu resursus.
2. Puses īsteno finanšu palīdzības pasākumus saskaņā ar pareizas finanšu pārvaldības principiem un sadarbojas, lai aizsargātu savas finanšu intereses. Puses saskaņā ar to attiecīgajiem normatīvajiem aktiem veic efektīvus pasākumus, lai novērstu un apkarotu krāpšanu, korupciju un jebkādas citas pretlikumīgas darbības, *inter alia* savstarpēji palīdzot viena otrai jomās, uz kurām attiecas šis nolīgums. Jebkurā turpmākā nolīgumā vai finanšu instrumentā, kuru noslēdz Pušu starpā, iekļauj īpašas finansiālās sadarbības klauzulas, kuras ietver pārbaūžu veikšanu uz vietas, inspekcijas, kontroli un pret krāpšanu vērstus pasākumus, tostarp tādus, ko veic Eiropas Birojs krāpšanas apkarošanai (*OLAF*) un attiecīgas Filipīnu izmeklēšanas iestādes.
3. Puses mudina Eiropas Investīciju banku (EIB) turpināt darbību Filipīnās saskaņā ar tās procedūrām un finansēšanas kritērijiem, pamatnolīgumu starp EIB un Filipīnām un Filipīnu valsts tiesību aktiem.

4. Puses, ievērojot to attiecīgo finansēšanas kārtību un resursus, var izlemt paplašināt finanšu atbalsta sniegšanu sadarbībai jomās, uz ko attiecas šis nolīgums vai kas ir ar to saistītas. Šāda sadarbība attiecīgā gadījumā var ietvert tādas darbības kā, piemēram – bet ne tikai – spēju palielināšanas un tehniskās sadarbības ierosmes, ekspertu apmaiņa, pētījumu veikšana, tiesisko, tiesībaizsardzības un reglamentējošo sistēmu izveide, lai veicinātu pārredzamību un atbildību, kā arī citas darbības, par kurām Puses ir vienojušās.

51. PANTS

Iespējas

Lai veicinātu sadarbību saskaņā ar šo nolīgumu, abas Puses vienojas nodrošināt ierēdņiem un ekspertiem, kas iesaistīti sadarbības īstenošanā, vajadzīgās iespējas, lai veiktu to funkcijas saskaņā ar abu Pušu valsts tiesību aktiem un iekšējiem normatīvajiem aktiem.

52. PANTS

Citi nolīgumi

1. Neskarot Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību attiecīgos noteikumus, šis nolīgums vai saskaņā ar to veiktas darbības nekādā veidā neietekmē Pušu pilnvaras iesaistīties divpusējos sadarbības pasākumos vai attiecīgā gadījumā noslēgt jaunus partnerības un sadarbības nolīgumus, to skaitā starp Filipīnām un atsevišķām dalībvalstīm.
2. Šis nolīgums neietekmē tādu saistību piemērošanu vai īstenošanu, ko Puses ir uzņēmušās vai uzņemsies attiecībā ar trešām personām.

53. PANTS

Saistību izpilde

1. Puses veic visus vajadzīgos vispārīgos vai īpašos pasākumus, kas vajadzīgi, lai izpildītu saistības saskaņā ar šo nolīgumu. Tās tiecas nodrošināt nolīgumā izklāstīto mērķu sasniegšanu.
2. Katra Puse var ziņot Apvienotajai komitejai par domstarpībām attiecībā uz šā nolīguma piemērošanu vai interpretēšanu.

3. Ja kāda Puse uzskata, ka otra Puse nepilda jebkuru no tās pienākumiem saskaņā ar šo nolīgumu, tā var veikt attiecīgus pasākumus. Pirms tam, izņemot īpašas steidzamības gadījumos saskaņā ar šā panta 5. punktu, tā sniedz Apvienotajai komitejai visu attiecīgo informāciju, kas nepieciešama situācijas rūpīgai pārbaudei, lai rastu Pusēm pieņemamu risinājumu.

4. Izvēloties veicamos pasākumus, priekšroka jādod tiem pasākumiem, kuri vismazāk traucē šā nolīguma darbību. Par šādiem pasākumiem nekavējoties ziņo otrai Pusei un tos apspriež Apvienotajā komitejā, ja otra Puse to pieprasa.

5. Šā nolīguma pareizas interpretācijas un praktiskās piemērošanas labad Puses vienojas par to, ka ar jēdzienu "īpašas steidzamības gadījumi" šā panta 3. punktā saprot gadījumu, kad kāda no Pusēm izdarījusi būtisku nolīguma pārkāpumu. Nolīguma būtisks pārkāpums ir:

- a) atteikšanās no nolīguma, ja to nepieļauj starptautisko tiesību vispārējie noteikumi, vai
- b) nolīguma būtisku elementu, proti, 1. panta 1. punkta un 8. panta 2. punkta pārkāpums.

Pirms pasākumu piemērošanas īpašas steidzamības gadījumos jebkura Puse var pieprasīt sasaukt steidzamu Pušu sanākumi. Šāda pieprasījuma gadījumā 15 dienu laikā, ja vien Puses nevienojas par citu termiņu, kas nepārsniedz 21 dienu, rīko sanākumi, lai rūpīgi izpētītu situāciju ar mērķi rast abām Pusēm pieņemamu risinājumu.

54. PANTS

Pušu definīcija

Šajā nolīgumā "Puses" ir Savienība vai tās dalībvalstis, vai Savienība un tās dalībvalstis saskaņā ar to attiecīgo kompetenci, no vienas puses, un Filipīnu Republika, no otras puses.

55. PANTS

Teritoriālā piemērošana

Šo nolīgumu piemēro, no vienas puses, teritorijās, uz kurām attiecas Līgums par Eiropas Savienību, un saskaņā ar minētā līguma nosacījumiem, un, no otras puses, Filipīnu teritorijā.

56. PANTS

Paziņojumi

Paziņojumus, kas veikti saskaņā ar 57. pantu, iesniedz attiecīgi Eiropas Savienības Padomes Ģenerālsēkretāram un Filipīnu Ārlietu ministrijā, izmantojot diplomātiskos kanālus.

57. PANTS

Stāšanās spēkā un darbības termiņš

1. Šis nolīgums stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc dienas, kad pēdējā no Pusēm paziņo otram par šim mērķim vajadzīgo juridisko procedūru pabeigšanu.
2. Šis nolīgums ir noslēgts uz pieciem gadiem. Tas tiks automātiski pagarināts uz turpmākajiem viena gada termiņiem, ja vien kāda no Pusēm sešus mēnešus pirms nākamā viena gada termiņa rakstiski nepaziņo otram Pusei par savu nodomu šo nolīgumu nepagarināt.
3. Šo nolīgumu groza pēc Pušu vienošanās. Jebkādi grozījumi saskaņā ar šā panta 1. punktu stājas spēkā tikai pēc tam, kad pēdējā no Pusēm ir paziņojusi otram Pusei par šim mērķim vajadzīgo juridisko procedūru pabeigšanu.
4. Puse var šo nolīgumu izbeigt, iesniedzot otram Pusei rakstisku paziņojumu par vēlmi izbeigt nolīgumu. Izbeigšana stājas spēkā sešus mēnešus pēc tam, kad otra Puse ir saņēmusi paziņojumu. Izbeigšana neattiecas uz projektiem, par kuriem ir panākta vienošanās vai kuri tiek īstenoti, un kuri saskaņā ar šo nolīgumu ir uzsākti pirms tā izbeigšanas.

58. PANTS

Autentiskais teksts

1. Nolīgums ir sagatavots divos eksemplāros angļu, bulgāru, čehu, dāņu, franču, grieķu, igauņu, itāļu, latviešu, lietuviešu, maltiešu, holandiešu, poļu, portugāļu, rumāņu, slovāku, slovēņu, somu, spāņu, ungāru, vācu un zviedru valodā, un tas ir vienlīdz autentisks visās šajās valodās.
2. Sarunas par nolīgumu notika angļu valodā. Jebkuru jautājumu saistībā ar atšķirībām valodu versijās iesniedz Apvienotajai komitejai.